

Kurumsal Politik İktisat Perspektifinden Teknoloji ve Kapitalizm

Adem Levent

Öz: Doğal hukuk felsefesi ve doğal hukuk felsefesinin bir kolu olan İngiliz faydacı felsefesi temelinde zenginlik ve moral incelemesi olarak gelişen politik iktisat, marjinalist devrimle beraber iktisada dönüşmüştür. Marjinalist devrim; sınıf, kurum ve tarih kavramlarını incelemenin dışında tutarak doğa bilimlerindeki gibi bilimsel bir “kesinlik” hedeflemiştir. Bu dönüşüm, disipline, gevşek bir sosyal teori yerine olgun bilimsel bir teori görünümünü vermiştir. Aynı zamanda bu dönüşüm, disiplinin liberal karakteriyle uyumludur. İlgili dönüşümle iktisat, bir yandan sosyal bilimler içerisinde en güçlü bilimsel forma kavuşmuş disiplin konumunu elde etmiş öte yandan da kendi sınırlarını daraltmıştır. Heterodoks iktisat okullarından kurumsal iktisat, disiplinin söz konusu dönüşümüne ciddi bir şekilde muhalefet etmektedir. Kurumsal iktisat hem analiz nesnesi olarak kapitalizmi seçerek hem de ilgili kapitalizme mesafeli ve eleştirel durarak formel iktisadın liberal karakterini sorgulamaktadır. Kurumsal iktisat, ekonomiyi kurumsallaşmış bir süreç olarak algılamaktadır. Piyasayı doğal değil verili kabul etmektedir. Ekonomi de piyasadan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu durumda kurumsal iktisada göre bilim olarak iktisadın tanımı genişleyecek ve değişecektir. İktisat, “bilimsel iktisadın” dar kalıplarından uzaklaşacak, yeniden politik iktisat niteliğine bürünecektir. Bu çalışmada, kurumsal iktisadın politik iktisat olarak kavranmasının çağdaş kapitalizmin değerlendirilmesinde ve ilgili kapitalizmin temel yönelimlerinin anlaşılmasında bir imkân teşkil ettiği iddia edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal iktisat, politik iktisat, kapitalizm, teknoloji, güç.

Abstract: Political economy, which developed as a study of wealth and ethics on the basis of the natural law philosophy and the British utilitarian philosophy which is a branch of natural law philosophy, has turned into economics with the marginalist revolution. The marginalist revolution has aimed at scientific “certainty” as in natural sciences, by excluding the concepts of class, institutions and history. This transformation gave the discipline a mature scientific theory appearance instead of a loose social theory form. This transformation is also consistent with the liberal character of the discipline. With that transformation, economics, on one hand, gained the most powerful scientific form among social sciences and on the other hand, it narrowed its borders. Institutional economics, one of the schools of heterodox economics, is seriously opposed to the transformation of the discipline. Both by choosing capitalism as an analysis object and by staying apart from or critical towards this capitalism institutional economics judges the liberal nature of formal economics. Institutional economics considers the economy as an institutionalized process. It accepts the market as given not natural. Economics also covers a wider area than the market. In this case, according to institutional economics, the definition of economics as science will expand and change. Economics will move away from the narrow patterns of scientific economics and reappear as political economy. In this study, it is claimed that conceiving institutional economics as political economy constitutes an opportunity to evaluate contemporary capitalism and to understand the basic tendencies of the this capitalism.

Keywords: Institutional economics, political economy, capitalism, technology, power.

@ Dr., Uludağ Üniversitesi. levent49@gmail.com

iD <http://orcid.org/0000-0002-1683-6107>

Giriş

İktisat disiplini, liberal düşünce geleneğinin bir ürünüdür. Disiplin, iktisadi alanın devletin müdahale alanından büyük ölçüde bağımsızlaşmaya başladığı bir dönemde, bu bağımsızlaşmaya destek veren yaklaşımların bir sonucu olarak doğmuştur (Yılmaz, 2001/2002, s. 96). Bu dönemde İskoç Aydınlanması bağlamında iktisadi olanı moral felsefesi içerisinde ele alan düşünür Adam Smith olmuştur. Adam Smith'in felsefi ve moral karakterli iktisat incelemesi, gerçekleşmekte olan ticari toplumun içsel çelişkilerini ortaya koyan politik iktisat olarak zenginlik çözümlemesidir. Adam Smith "Niçin bazı ülkeler diğer ülkelerden daha zengindir?" sorusunu felsefi ve moral temelde politik iktisat bağlamında cevaplamaya çalışmıştır. İlgili çözümlemede felsefe, sınıf, kurumlar, tarih ve iktisat incelemesi iç içe geçmiştir. Adam Smith'in bu girişimi, hem modern iktisadın kuruluşunu hem de politik iktisat çalışmalarının genel mahiyetini çizmiştir. Adam Smith, iktisadi ilişkiler analizini, daha kapsamlı olan sosyal teori içine yerleştirmiştir. Bu nedenle Adam Smith ve kendinden sonra gelen klasik iktisatçılar tarafından yapılan analizler, sosyal teori bağlamında bir politik iktisat incelemesi olarak görülebilir (Clarke, 1991, s. 13). Söz konusu politik iktisadın temelinde ise doğal hukuk felsefesi ve doğal hukuk felsefesinin bir kolu olan İngiliz faydacı felsefe bulunmaktadır (Myrdal, 2017, s. 23).

Bu dönemde politik iktisat, temel varsayımlarını doğal hukuk ve faydacı felsefenin etkisi altında sürdürmüştür. Hazcı psikoloji ise faydacı moral felsefesinin mantıksal temel ilkesidir ve 19. yüzyılda iktisat teorisine eklenmiştir. Daha sonra ise marjinalist¹ teorisyenler söz konusu zevk ilkesini, psikologlardan daha tutarlı bir biçimde geliştirip incelikli hâle getirmişlerdir. Böylece iktisat teorisi, haz ve acı hesaplaması olarak algılanmıştır. Faydacılığın iktisat teorisine eklenmesi, insan doğasının "salt bencil" ve "salt ekonomik" çıkarlardan oluştuğu algılamasına yol açmıştır ve 19. yüzyıl boyunca iktisatçılar bu durumu kanıtlamaya çalışmışlardır. Fakat iktisatçılar, faydacılığın metodunu benimsediği kadar onun belirli moral ve felsefi önermelerini benimsememişlerdir (Myrdal, 2017, ss. 25-27). Bu nedenle zenginlik ve moral incelemesi olarak gelişen politik iktisat, marjinalist devrimle

1 Marjinalist teorisyenler Stanley Jevons, Carl Menger ve Leon Walras olarak bilinmektedirler. Bu düşünürlerin 1870'li yıllarda birbirlerinden bağımsız olarak keşfettikleri azalan marjinal fayda ilkesi, marjinalizm olarak adlandırılan iktisadi düşünce akımının doğuşuna neden olmuştur. Azalan marjinal fayda ilkesi, statik mikro iktisadın temel açıklama biçimlerinden biridir. Bu üç düşünür, farklı entelektüel iklimlerde aynı düşünsel çıkarımlarda bulunmuşlardır. Marjinalist devrim, neoklasik iktisadın doğuşunu hazırlamakla beraber politik iktisadın iktisada (economics) dönüşümünü de gerçekleştirmiştir (Milonakis ve Fine, 2009, s. 93). Bu düşünürlerin ana amaçları, fizik biliminin yöntemlerini iktisada taşımaktır. Böylece iktisat felsefeden ayrılarak evrensel bir bilim olacaktır (Mirowski, 1984, s. 365).

beraber iktisada (economics) dönüşmüştür (Boettke, Leeson ve Smith, 2008, s. 16; Clarke, 1991, s. 186). Marja dayalı analiz; sınıf, kurum ve tarih kavramlarını incelemenin dışında tutarak doğa bilimleri gibi bilimsel bir “kesinlik” hedeflemiştir. Leon Walras marjinal analiziyle ekonomiyi, insanlar arasında değil şeyler arasında bir ilişki incelemesi olarak tanımlamıştır (Bowles, Franzini ve Pagano, 1999, s. 2). Bu hedef, iktisadı, diğer sosyal bilimlerden uzaklaştırarak matematiksel bir dille teknik analizler yapan bir tür sosyal fiziğe (Mirowski, 1995) dönüştürmüştür. II. Dünya Savaşı sonrası disiplinin Amerikanizasyonu ve formalizmle beraber (Beccio ve Leghissa, 2017, s. 90) neoklasik teorinin temelinde bulunan faydacı felsefe de disiplinden dışlanmış ve böylece iktisat âdetâ matematikğin bir alt dalı şeklinde varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle yaygın kanının aksine “kapitalizm”, “sosyalizm”, “liberalizm”, “mülkiyet”, “sosyal adalet” gibi kavramlar, iktisadın standart dilinde yer almazlar (Yılmaz, 2001/2002, s. 90). İktisadın kapitalizm analizi olarak yapmaya çalıştığı, piyasa dengesinin matematiksel ve teknik bir dille nasıl oluştuğunu göstermektir.

Disiplinin “teknik” ve liberal karakterli söz konusu gidişatına heterodoks iktisat okullarından tepki gelmiştir. Heterodoks iktisat okulları, iktisadı, diğer sosyal bilimlerle ilişkili bir şekilde ele alarak araştırma nesnelarini genişletme iddiasındadırlar. Özellikle radikal politik iktisat ve kurumsal iktisat, kapitalizm araştırmalarını, analizlerinin temel sorunsalı yaparak disiplinin ilgili gidişatına ciddi muhalefet etmektedirler. Bu okullara göre iktisat bilimi, kapitalizm bağlamında çözümlendiğı müddetçe gerçekliğe tekabül etmektedir. Aksi hâlde gerçeklerden uzak ve “sahte bilim” (*pseudoscience*) olarak kalmaktadır.

Elinizdeki çalışma, adı geçen heterodoks iktisat okullarından sadece kurumsal iktisadın kapitalizm çözümlemesiyle ilgilenmektedir. Çalışmanın kurumsal iktisatla sınırlandırılmasının birkaç nedeni vardır. Birincisi, Thorstein Veblen, Karl Polanyi, Joseph A. Schumpeter, Gunnar Myrdal ve John Kenneth Galbraith gibi kurumsal iktisatçılarının² kapitalizmi sorunsallaştırmalarının yanında ilgili analizleriyle iktisat disiplininin sınırlarını aşarak genel entelektüel kamuyu etkilemeleridir. Böylece bu isimler, kapitalizme dair tüm sosyal bilimciler için genel bir sosyal teori inşa etmişlerdir. İkincisi, 1970’lerden sonra gelişen yeni kurumsal iktisadın neoklasik iktisatla sentez yaparak işlem maliyetleri, mülkiyet hakları, sözleşmeler

2 Polanyi ve Schumpeter’in kendilerini doğrudan kurumsal iktisatçı olarak tanımladıklarını söylemek güçtür. Ancak çalışmalarının doğası gereği kurumsal iktisatçılar oldukları söylenebilir (Özveren, 2007, ss. 18-19; Gordon, 1964, s. 142). Bu nedenle her iki isimde bu çalışmada kurumsal iktisatçı olarak ele alınmaktadır.

ve firma yaklaşımıyla Amerikan merkezli kapitalizmin çağdaş görünümünü sunmasıdır. Bunun sonucunda kurum kavramının ya da kurumsal analizin neredeyse bütün sosyal bilimlerde kabul görmesidir. Üçüncüsü ise 2000’li yılların başında Daron Acemoğlu, Simon Johnson ve James Robinson’ın kurumsal iktisada yaptıkları katkılarla klasik politik iktisat yaklaşımını tekrar canlandırmış olmalarıdır. İlgili katkılarla Adam Smith’in kendi döneminde cevap aradığı milletlerin zenginliğinin nedenleri gibi “büyük meseleler”, disiplinde yeniden yer bulmaya başlamıştır (Boettke, Leeson ve Smith, 2008, s. 17). Bu nedenlerden ötürü kurumsal iktisadı odağa almayı hedefleyen çalışma; endüstriyel düzen, teknolojik değişim, kurumlar ve iktisat bilimi ilişkisini kapitalizm bağlamında irdelenecektir. Çalışmanın hedefinin bu şekilde konulması, çağdaş kapitalizmin hem teknolojik hem de kurumsal yönleriyle anlaşılması için büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca literatürde “yeni politik iktisat” olarak bilinen “kamu tercihi okulu”, çalışmanın sınırları gereği inceleme dışında tutulmuştur. Metodolojik emperyalizmin bir sonucu olarak değerlendirilmesi gereken kamu tercihi okulu, disiplinin liberal karakteriyle uyumlu bir politik iktisat analizi sunmaktadır. Politikanın ekonomi teorisi olan ve seçmen davranışlarının ekonomik sonuçlarını irdelleyen bu yaklaşım, rasyonel seçim teorisinin sonucu olarak iktisadın komşu disiplinleri olan politik bilim ve hukuka sirayet etmiştir. Ancak söz konusu sirayet, metodolojik emperyalizmle ilgilidir ve klasik politik iktisadın içerik değiştirmesi olarak görülebilir (Groenewegen, 1991, s. 560). Bu bakımdan çalışmada öncelikle kurumsal iktisat, politik iktisat olarak ele alınacak ve kurumsal iktisadın kapitalizm çözümlemesi Veblen özelinde irdelenecektir. Devamında II. Dünya Savaşı sonrasında Allan Gruchy’nin (1972) neokurumsalcılık kategorisi içerisinde nitelendirdiği Myrdal ile Galbraith’in analizleri ele alınacaktır. Söz konusu ikilinin yanında bir şekilde onların çalışmalarını tamamlayan Schumpeter’in yaklaşımına, kurumsal iktisat bağlamında değinilecektir. Son olarak da kurumsal iktisat içinde gelişen ve “yeni klasik politik iktisat” olarak değerlendirilen Acemoğlu, Johnson ve Robinson’ın değerlendirmelerine yer verilecektir. Bu bakımdan çalışmanın kurumsal iktisadı bütün yönleriyle kuşatma iddiasında olduğu söylenemez. Ancak çalışmada, kurumsal iktisadın politik iktisat olarak kavranmasının çağdaş kapitalizmin değerlendirilmesinde ve ilgili kapitalizmin temel yönelimlerinin anlaşılmasında bir imkân içerdiği iddia edilmektedir. Bu iddianın yerine getirilmesi, çağdaş sosyal teoriyle iktisat bilimini yakınlaştırma işlevi gördüğünden sosyal bilimler açısından önemli bir adımdır. Bu adımla çalışmanın ana hedefi gerçekleşecektir. İlgili hedef, kurumsal iktisat üzerinden iktisadı politik bir sosyal bilim olarak kavramak ve bununla gündelik hayatımızın derinlerine kadar nüfuz eden çağdaş kapitalizmin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır.

Politik İktisat Olarak Kurumsal İktisat

Kurumsal iktisat, ekonomiyi kurumsallaşmış bir süreç olarak anlamaktadır.³ Buna göre kurumsal iktisat, piyasayı doğal değil kurumsal bir oluşum olarak gördüğü gibi ekonomiyi de piyasaya indirgemeyi reddetmektedir. Piyasa doğal değilse ve ekonomi de piyasadan daha geniş bir alanı kapsıyorsa bu durumda bilim olarak iktisadın tanımı genişleyecek ve değişecektir. İktisat, “bilimsel iktisadın” dar kalıplarından uzaklaşacak, yeniden politik iktisat niteliğine bürünecektir. Bu nedenle kurumsal iktisat aslında kurumsal politik iktisattır (Özveren, 2007, s. 18). Kurumsal iktisatçılar da aynı zamanda politik iktisatçılardır (Myrdal, 1978a, s. 14).

Kurumsal iktisadın politik iktisat olarak kavranması, iktisat disiplininin liberal karakterinden kaynaklanan bazı sınırlamalarının üstesinden gelebilir. Örneğin; kurumsal politik iktisat, piyasanın doğal bir fenomen olmadığını aksine piyasanın kurumsal karmaşıklık sergilediğini vurgular. Kurumsal analiz, piyasanın nasıl işlediğini anlamak için profesyonel meslek grupları ve üretici dernekleri gibi özel düzenleyici kurumlarla beraber hukuk ve devlet düzenlemesi gibi formel kurumsal yapılara ve bunları destekleyen enformel kurumsal yapılara (sosyal adetlere) bakılmasını önerir. Piyasanın “görünmez” karakterini sağlayan bu kurumsal karmaşıklıktır. Dolayısıyla bu durumda piyasa bir kurum olarak doğal değil verilidir. Devlet faaliyetlerinin bir bölümü olarak kurulur. Kurumsal politik iktisat, piyasa analizine benzer bir analizi devlet için de yapar. Bireysel davranışlar, motivasyonlar ve bunların kurumlarla olan etkileşimi, devletin ekonomideki rolü hakkında da açıklayıcı bilgiler sunar. İnsanların çeşitli motivasyonları vardır ve motivasyonlar, kurumları biçimlendirecek oranda karmaşıktır. Liberal söylemde algılandığı üzere insanlar tamamen “kişisel çıkara” dayalı motivasyonlarla hareket etmezler. İnsanların davranışlarını biçimlendiren kurumsal bir çevre vardır ve politik olarak “kamusal alan” söz konusu kurumsal çevreyle etkileşime giren insanların kişisel çıkara dayalı motivasyonları dışındaki “değerlerle” kurulur (Chang, 2002, ss. 552-555; Hodgson, 2009, s. 5).

Kapitalizmin gelişimi, piyasa mekanizmasının mükemmel olmasından ziyade organizasyonel kapasitelerinin kurulmasından kaynaklanmaktadır. Bundan ötürü kurumsal iktisatçılara göre gerçek olmayan tam rekabet piyasaları gibi soyutlamaların değil gerçek politik iktisadi fenomenlerin çalışılması gerekir. Bu bağlamda kurumsal politik iktisat, sosyal bilimlerin entegrasyonunu savunur (Stilwell, 2012, s. 212).

3 Ekonominin kurumsallaşmış bir süreç olarak anlaşılması Polanyi'ye (1992) aittir. Bununla Polanyi, ekonomiyi ekonomik olmayan kurumlarla iç içe ele almaktadır. Polanyi'nin, kurumsal iktisat açısından önemi hakkında bkz. Stanfield, 1980.

Kurumsal iktisat geleneği, ekonomik gelişmede, stratejik ve kalıcı bir ekonomik faktör olarak teknolojiye odaklanır. Teknolojiyi, toplumun kültürü ve yaşam süreciyle ilişkilendirir. Bu nedenle teknoloji, ekonomik gelişme sürecinin anahtarıdır. Ekonomik ve sosyal değişimde, ekonomik ve politik kurumlar ile düşünceler hem yardımcı ve uyumcu hem de yıkıcı ve engelleyici rollerle hizmet ederler. Teknoloji ve kurumlar arasındaki karşılıklı ilişki,⁴ ekonomik gelişme dinamiğini oluşturur ve söz konusu bu ilişki, kurumsal politik iktisadın öncelikli ilgisi olarak ortaya çıkar (Elliott, 1978, s. 93). Bu düşünce, kurumsal iktisadın kurucu ismi Veblen'in endüstriyel düzen olarak kapitalizm eleştirisinde yankılanır.

Veblen'in düşünce yolculuğu birbirini tamamlayan iki hedefe yönelir. İlki, kendi döneminin hâkim iktisadının içinde yaşanan kapitalizmi kavramlaştırmada nasıl yetersiz kaldığını gösterip disiplini, iktisadi gerçekliği daha iyi resmeder hâle getirmenin yollarını ortaya koymaktır. Bunu da hem metodolojik düzeyde iktisadın eleştirisi ile hem de bilim kavramının modern dünyadaki yerini açıklayarak yapar. İkincisi de ilk hedefe bağlı olarak kapitalizmin doğasını eleştirel bir tarzda ortaya koyup iktisadi dünyanın evrimini izah etmektir. Kapitalizm kavramlaştırmasında hem üretimin hem de tüketimin toplumsal boyutuna vurgu yapıp bir tür sosyal teorik eleştiri geliştirir (Yılmaz, 2018, ss. 226-227).

Veblen'e göre (2007) modern medeniyetin maddi çerçevesi, endüstriyel sistemdir. Endüstriyel sistemin yönlendirici gücü ise iş girişimidir. Modern Hristiyan dünyasının kültürel karmaşık safhası, ekonomik organizasyondan gelir. Bu modern ekonomik organizasyon, kapitalist sistem veya modern endüstriyel sistemdir ve karakteristik özellikleriyle modern kültüre hâkimdir. Bu özellikler makine sürecidir. Modern endüstrinin kapsamı ve yöntemi, makine tarafından verilmiştir.

Veblen, 19. yüzyılın ortasından beri gelişme gösteren endüstriyel sanatların ve teknolojinin yükselişinin kurumsal sonuçları ile ilgilenir. Bu sonuçların ilki, ileri teknolojinin ekonomik egemenlik elde eden ulaşım, güç ve doğal kaynakların "anahtar endüstrilerine" sahip şirketleri teşvik etmesidir. Söz konusu şirketler, büyük ölçekli üretim sergilemenin yanında iş organizasyonunun bir biçimini de ifade ederler. İkincisi, şirketlerin büyümesinin bir diğer kurumsal sonucu, şirket

4 Veblen'in düşüncesinde böyle bir ayrım olmasa da kurumsal iktisatçılar, Clarence E. Ayres'in etkisiyle kurum ve teknoloji arasında bir dikotomi varsayar (Waller, 1982). Bu dikotomiye göre kurumlar, yerleşik düşünce alışkanlıkları olarak statik bir yapıya sahipken kendisi de bir kurum olan teknoloji ise daha dinamik bir yapıya sahiptir. Her ikisinin de insan davranışlarını dönüştürme gücü vardır. Ancak yerleşik düşünce alışkanlıkları olan kurumlar daha yavaş değişirken teknolojinin değişim hızı yüksektir.

sahiplerinin ve yönetiminin ayrılmasıdır. Buna bağlı olarak kurumsal finansman ve kredinin yönetimde baş göstermesidir. Üçüncüsü, şirket, kredi ve teknolojinin kombinasyonunun teknelci bir eğilim sergilemesidir. Sonuncusu ise üretim ve teknolojiyle aynı anda yürüyen makine sürecinin mühendisler, teknisyenler, üretim denetçileri ve endüstriyel işçiler arasındaki düşünce alışkanlıklarının ve ustalık tutumlarının değişim göstermesidir (Elliott, 1978, ss. 93-94). Bu amaçla Veblen, kurumsal değişimin birikimli ve yol bağımlılığı doğasına yeni teknolojinin rolünü ekleyerek Amerikan kurumlarının parasal (*pecuniary*) karakterini vurgular. Kurumsal değişim, düşünce ve yaşam alışkanlıklarının değişimiyle gerçekleşir. Amerikan kurumlarının parasal karakteri işletme (*business*) sınıfının para yapıcı yönünü gösterir (Rutherford, 2001, s. 174).

Kapitalist işletmelerde, ustalık ve yağmacı içgüdüler arasında bir gerilim mevcuttur. Ustalık içgüdü, yaratıcı aktivite sergileyen endüstridir. Çalışan ve modern sanayiye domine eden sınıf, endüstridir. Yağmacı içgüdü ise yaratıcı aktivite sergilemeyen işletmedir. İşletme sınıfı, çalışmadan, paradan para kazanan bir tür çıkar çevresidir. Böylece teknolojik değişimin yönetiminde, mühendisler ve finansçılar arasında gerilim vardır (Stilwell, 2012, s. 217). İşletme sınıfı, modern endüstriye egemen olan kurumsal finansman olduğundan yeterince kâr elde edemeyince üretimi yavaşlatma veya durdurma gibi “sabotaj” girişimlerinde bulunmaktadır. Veblen için 19. yüzyılın ortalarından beri modern endüstri bu şekilde ilerlemektedir (Veblen, 2011).

Veblen’in terminolojisinde yağmacı içgüdü sergileyen, işin başında bulunmayan ve aylak sınıf olarak da tanımlanan işletme sınıfının en önemli özelliklerinden biri, “gösterişçi aylaklık” ve “gösterişçi tüketim” sergilemesidir. Hem gösterişçi aylaklığın hem de gösterişçi tüketimin saygınlık amaçları açısından faydaları, her ikisinde de ortak olan boşa harcama unsurunda yatmaktadır. Gösterişçi tüketimde malların boşa harcanması söz konusudur. Yani aylak sınıf, saygın olmak için müsrif olmalıdır (Veblen, 2016, s. 80).

Temelinde ustalık içgüdüünün olduğu endüstri güçleri ise toplumun üretken kesimini oluşturur. Bunlar mülk sahibi olmayan, doğrudan üretim sürecinde yer alan mühendisler, teknisyenler, işçiler ve diğer üreticilerden oluşur. Toplumsal refaha katkı yapan bu kesim, insanlık tarihindeki her türlü üretken atılımın da temelinde yer alır. Bu kesimin asıl dinamizmini ise teknoloji verir. Teknoloji kavramı, Veblen’in analizinde ustalık içgüdüü marifetiyle ortaya çıkan her türlü üretken atılımın temelinde yer alır. Veblen’in içgüdülerden kurumlara, oradan da parasal ve endüstriyel kurum dikotomisine doğru giden kapitalizm analizine bakıldığında

da, iktisadi dünyanın açıklanmasında biyolojiden psikolojiye oradan da sosyoloji ve siyaset bilimine doğru açılan genişlikte bir sosyal teorik çabanın varlığı hemen kendini gösterir. Daha metodolojik temelli yazılarında, eleştirdiği neoklasik iktisadın yalıtılmış tüketici ve üretici bireyden hareketle inşa ettiği piyasa temelli analize karşı hem tüketimi hem de üretimi daha toplumsal çerçevede ele alan bir kapitalizm analizi geliştirir (Yılmaz, 2018, ss. 229-230).

Bu bakımdan politik iktisat olarak kurumsal iktisat, ekonomik yaşamın politik karakterine yoğunlaşarak hem iktisat biliminin neoklasik iktisatla belirginleşen standart sınırlarını genişletmekte hem de kapitalizmin gelişiminde teknolojik ve kurumsal değişimin evrimine vurgu yapmaktadır (Elliott, 1978, s. 91). Bundan ötürü ekonomiyi altı temel tema üzerinden açıklamaktadır. Bunlar; devletin ekonomik faaliyetlerdeki rolü, teknolojinin önemi, değer kavramı, sosyal kontrol teorisi, kültürün ekonomiye etkisi ve kurumların önemidir (Gruchy, 1990, s. 362).

Fakat kurumsal iktisadın politik iktisat olarak kavranmasını güçleştiren ve kurumsal iktisadı liberal teoriye eklemeye çalışan iki gelişme bulunmaktadır. Birincisi, yeni kurumsal iktisadın 1970'lerden sonra ortodoks iktisadı domine etmeye başlamasıdır. Yeni kurumsal iktisat, firma ve devlet gibi kurumların ortaya çıkışını, rasyonel bireysel davranış modelini referans alarak insan etkileşiminin amaçlanmamış sonuçları bağlamında değerlendirmektedir. Bireylerden kurumlara ulaşarak analizde bireyleri veri kabul etmektedir. Bu yaklaşım sıklıkla "metodolojik bireycilik" olarak tanımlanmaktadır. Veblen'den Galbraith'a kadar olan kurumsal gelenek ise ekonomik analizde bireyleri veri olarak ele almaz. Bireylerin amaçları ve tercihleri, sosyoekonomik çevrenin şekillendirmesi sonucu oluşur.⁵ Dolayısıyla metodolojik bireycilik reddedilir. Bu fark, yeni kurumsal iktisadı, "eski" veya "orijinal" kurumsal iktisattan ayıran en önemli özelliktir (Hodgson, 1998, ss. 176-177). Kurumsal iktisadı liberal teoriye yakınlığının yeni kurumsal iktisat, Giovanni Arrighi'ye göre (2000, ss. 357-358) Amerikan kapitalizminin ayırt edici özelliğini vermektedir. İşlem maliyetlerini içselleştirerek sermaye birikim süreçlerini bir adım öteye taşımış olması, Amerikan merkezli 20. yüzyıl kapitalizminin önemli özelliğidir. Bu durum kapitalist girişimin ekonomikleştirme mantığı içinde yeni bir biçimini ifade etmektedir. İşlem maliyetlerinin içselleştirilmesi kavramı, Ronald Coase'nin dikey olarak bütünleşmiş özel girişim örgütlenmelerinin rekabet avantajları

5 Kurumsal iktisadın bu vurgusu, kültürel veya yapısal bir determinizm anlamına gelmemektedir. Bireyler hem kurumsal ve kültürel çevreden etkilenir hem de kurumsal ve kültürel çevreyi etkiler. Burada birey-kurum ve kurum-birey etkileşimi olduğundan bir determinizm söz konusu değildir (Hodgson, 2009, s. 5).

na ilişkin öncü nitelikteki teorik çalışmasından, Coase'nin bu incelemesinin Oliver Williamson tarafından genişletilmesinden ve Alfred Chandler'in büyük modern Amerikan şirketlerine ilişkin tarihsel çalışmasından çıkarılmıştır. Böylece Amerikan merkezli kapitalizmin çağdaş görünümü, yeni kurumsal iktisadın katkılarıyla ortaya çıkmaktadır. Ancak bu gelişmenin, kurumsal iktisadın kapitalizme mesafeli ve eleştirel analizini kısıtlamak anlamına geldiğini de belirtmek gerekir.

İkincisi ise Veblenci evrimci iktisat geleneği ile Avusturya iktisat okulunun evrimciliğini birleştirme çabalarıdır. Veblen'in teleolojik olmayan postdarwinist yaklaşımı (Rutherford, 1998) ile Friedrich A. Hayek'in insan dizaynının değil ancak insan eyleminin kendiliğinden doğan düzeni olarak piyasa teorisi, evrimcilik temelinde yakın gözükmemektedir (Boettke, 1989). Veblen ve Hayek yakınlaştırması, şüphesiz politik iktisat girişimi olarak değerlendirilebilir. Ancak burada kurumsal iktisat açısından bir sorun gözükmemektedir. Gözüken sorun, Hayek'in kültürel evrimciliği ve neoklasik iktisadın Walrasyan denge yaklaşımına karşı çıkması değildir. Şüphesiz Hayek'in kendiliğinden doğan düzen kavramı temelindeki bu girişimi, bir politik iktisat denemesidir. Fakat buradaki asıl sorun, Hayek'in kendiliğinden doğan düzen olarak kavradığı piyasa kavramı üzerinden kapitalizm savunusu yapması ve metodolojik bireyciliği benimsemesidir.⁶ Veblenci kurumsal gelenek ise hem piyasa kavramına hem de metodolojik bireyciliğe mesafelidir. Kurumsal ve kültürel çevreye vurgu yaparak piyasa yanlısı fikirlere ve metodolojik bireyciliğe karşı çıkar (Hodgson, 2000, s. 318). Dolayısıyla Hayek'in düşünce mirasıyla Veblen'i sentezleme girişimi, kurumsal iktisadın eleştirel ufkunu "establishmente" doğru çekmektedir. Bu durum, tıpkı yeni kurumsal iktisat örneğinde görüldüğü gibi kurumsal iktisadın ortodoks liberal iktisada eklemleme sürecini ifade etmektedir. Yani kurumsal iktisadın bir nevi "liberalleşmesi"⁷, sınırlarının daraltılması ve kendi geleneğinin reddedilmesidir.⁸

6 Hayek'in metodolojik bireyciliğinin atomistik bir bireycilik olmadığına ve kültürel evrimciliğiyle bir sorun oluşturmadığına ilişkin için bkz. Boettke, 1990.

7 Son dönemde liberal teori içinde kurumsal analiz ciddi şekilde önemsenmektedir. Örneğin; Mark Pennington (2014, s. 334) kurumsal analizi, klasik liberal teorinin merkezî noktası olarak kabul etmektedir. Bu bakış açısına göre kurumlar önemlidir çünkü kurumlar, mülkiyet hakları ve bu hakların legal güvenliğiyle ilgili "formel" kuralları kapsar. Pennington, Peter Boettke ve Douglass North'a dayanarak klasik liberalizm ve kurumsal analizi "sağlam politik iktisat" yaklaşımı olarak birleştirmektedir. Kurumsal iktisadın hem liberal teoriye uygun hem de ona karşıt olarak ele alınmasının iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, analiz amacına bağlı olarak kurumların anlamının farklılaşması (Aoki, 2001, s. 10); ikincisi, kurumsal iktisadın heterojen karakteridir (Hodgson, 2009, s. 4).

8 Kurumsal iktisatla Avusturya iktisat okulunun politik motivasyonlar açısından farklı ancak metodolojik olarak benzerlik taşıdığına ilişkin bkz. Palermo, 1999; Samuels, 1989.

Bu iki zorluğu aşacak düşünceler, II. Dünya Savaşı sonrası neokurumsalcılık kategorisi içerisinde değerlendirilen Myrdal ve Galbraith gibi kurumsal politik iktisatçılardan gelmiştir. İlgili iktisatçılar, Veblen'in düşünce mirasını sahiplenerek kapitalizmi, iktisadi sistem bağlamında çözümlenmeye koyulmuşlardır. Bu iki isme ek olarak Schumpeter'in kapitalizm çözümlenmesi de önemle üzerinde durulmayı hak etmektedir. Teknoloji, yenilik ve kapitalist evrim vurguları, Schumpeter'i ilgili bağlamda değerlendirmeyi zorunlu kılmıştır.

İktisadi Sistem İncelemesi Olarak Kapitalizm: Güç, Teknolojik Değişim ve Yenilik

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa ve Amerika'da teknolojik devrimle birlikte ekonomik zenginlik ve kitlesel üretim artışı gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak askerî-sanayi kompleksinin aşırı gelişmesi, büyük şirketlerin ihtiyaç dışı istek yaratması, dengesiz ekonomik büyümenin sosyal maliyetleri artırması, özel malların kamusal mallardan daha fazla üretilmesi gibi birçok iktisadi sorun da ortaya çıkmıştır. Geleneksel Marshallcı ve Keynesçi iktisat, ilgili zenginlik döneminde yaşanan iktisadi sorunların üstesinden gelmekte epey zorlanmış ve bu nedenle ciddi eleştiriler almışlardır. Bu eleştiriler; John Kenneth Galbraith, Gunnar Myrdal, Clarence E. Ayres, Adolph Lowe, Gerhard Colm ve François Perroux gibi etkili neokurumsal iktisatçılardan gelmiştir. Bu isimlere göre savaş sonrası kapitalist gelişme sürecinin temelinde, organizasyonel güç, teknolojik değişim ve yenilik bulunmaktadır. İktisat bilimi, söz konusu süreci bir bütün olarak ele almalı ve genel olarak güç, teknolojik değişim ve yenilik çözümlenmesiyle ilgilenmelidir (Gruchy, 1972). Bu bağlamda iktisadi sistem olarak kapitalizm, teknoloji, güç ve kurum çözümlenmesi yaparak öne çıkan isimler Myrdal ve Galbraith'tir. Bu isimler, Veblen'in endüstriyel düzen olarak kapitalizm çözümlenmesini biraz revize ederek sistem olarak kapitalizm çözümlenmesi şeklinde devam ettirmişlerdir. Veblen, Myrdal ve Galbraith geleneği (Schumpeter de eklenebilir), teknoloji ile iktisat arasında bir etkileşim varsa-yarak sosyal teori inşa etmeye çabalamıştır. Şayet bu etkileşim veya bağ kurulmadan neoklasik iktisat gibi teori inşa edilirse modern ekonomideki değişim süreci ve transformasyon anlaşılabilir (Hodgson, 1988, ss. 20-23). Bu kısmı detaylandırmak için Veblen'in teorisinin yankılandığı öncelikli düşünür Myrdal olduğundan onun teorisine başlanabilir.

Myrdal'in metodolojik yazıları ve kapitalizm analizi birbirini tamamlar vaziyettedir. Myrdal, ortodoks neoklasik iktisadın "bilimsel" yöntemini, sınırlı ve gerçekliği açıklamaktan uzak bulmaktadır. Bu nedenle ortodoks iktisadın eleştirisinden

savaş sonrası çağdaş kapitalizm analizine doğru geniş bir yelpazede çalışmalar kaleme almıştır. Bu çalışmalar sonucunda kurumsal iktisadı benimsediğini vurgulamıştır (Myrdal, 1978a).

Öncelikle Batı Avrupa ve Amerika'daki "bolluk toplumunda" ortaya çıkan demokratik refah devletini incelemiştir. Refah devletinin tam istihdam, eşitlik, ekonomik kalkınma, asgari gelir standartı, sağlık ve eğitim hizmetleri sağlayabilmesi için planlamayı gerekli görmüştür. Myrdal için planlama, piyasa ilişkilerine devlet müdahalesi değildir. Geleceğin kalkınması için kamu politikalarının koordine edilmesidir. Bu bağlamda Myrdal, piyasa ilişkilerine devlet müdahalelerini "birikimli nedensellik" süreciyle açıklamıştır. Örneğin; modern teknoloji ve organizasyonun büyümesi, ekonomik aktivitelerin ölçeğini değiştirmiş ve piyasalara organizasyonel kontrolü yaratmıştır. Buna bağlı olarak sosyal organizasyonsuzluğu ve sömürüyü önleyebilmek için devletin büyük ölçekli müdahalesi gerekli olmuştur (Elliott, 1978, ss. 98-99). Bu yaklaşım, Myrdal'ın kurumsal politik iktisat teorisini göstermektedir.

Myrdal'a göre (1978b, ss. 774-775) kurumsal politik iktisadın temel düşüncesi, spesifik problemlerle ilgilense bile bütün bir sosyal sisteme odaklanmasıdır. Ekonomik faktörler bu sosyal sistemin içerisinde. Toplumda gücün dağılımı, ekonomik, sosyal ve politik tabakalaşma, bütün bir sosyal sistemi anlamak için önem arz eder. Bunlar eksojen değişim setidir. Myrdal'a göre bu sosyal sistemin dinamiği, tüm eksojen değişim koşullarıyla belirlenir. Bu döngüsel birikimli nedenselliklerdir. Her şey bir başka şeye neden olur. Döngüsel birikimli nedensellik bütün sosyal süreci birbirine bağlar. Burada denge yoktur. Ekonomik analize ekonomik olmayan faktörler dâhil edilir. Bu aynı zamanda ortodoks iktisadın da eleştirisidir.

Myrdal, kurumsal iktisat geleneğine uygun olarak ekonomiyi, kültür bilimine uygun şekilde belli bir disipliner sınırlama olmaksızın bütüncül bir bakış açısına göre ele almıştır (Gruchy, 1972, s. 177). Bu yaklaşımın tamamen kurumsal iktisat geleneğine uygun olduğunu düşünmektedir. Örneğin; Amerikan İkilemi: Siyah Problemi ve Modern Demokrasi (*An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy*) adlı eserinde, Amerika'daki "siyahilerin" ekonomik ve bununla bağlantılı diğer yaşam koşullarını incelemiştir. Ekonomik veya diğer yaşam koşullarını bilimsel olarak birbirinden ayırmanın imkânsız olduğunu gözlemlemiştir. Buradan şu sonuca ulaşmıştır: Gerçekte ekonomik, sosyolojik veya psikolojik problemler yoktur sadece problemler vardır. Problemler, karmaşık ve birleşiktir. Araştırmada sadece problemlerle ilgili veya ilgisiz koşulları ayırmak gerekir. Problemler genellikle tarihsel bakış açısıyla görülebilir (Myrdal, 1978a, s. 10).

Myrdal metodolojik çalışmalarına, sosyal bilimlerdeki “değer” sorununu ele alarak devam eder. Myrdal için sosyal bilimlerde değer yargıları kaçınılmazdır. Değerleri problemlerimizden çıkarsak bile onlar bir şekilde problemlerimizde yer alırlar. Ancak bu pozitif ve normatif ifade ayrımını yapmanın epistemolojik açıdan anlamsız olduğunu göstermez. Gerçek ve değer iç içedir. Ancak gerçek ve değer aynı şey değildir. Sadece değerlerle beraber yaşadığımızı bilmemiz gerekir. Sosyal bilimlerde gerçeklerle ilgili her ifade de değerlerde bir şekilde gerçekliğe karışır. Bu gerçekle değeri eşitlemez. Bu ifadeler, neoklasik iktisadın pozitivist karakterine yönelik bir eleştiri olduğu kadar Myrdal’ın kurumsalcılığındaki “politik” vurguyu da göstermektedir (Hodgson, 2000, s. 319).

II. Dünya Savaşı sonrası kapitalizm çözümlemesi yapan bir diğer önemli kurumsal politik iktisatçı Galbraith’tir.⁹ Galbraith’a göre (1988) II. Dünya Savaşı sonrası dönemde modern endüstriyel toplumda ekonomi ikili bir karakter arz etmektedir. Bir tarafta “planlı sistem” diğer tarafta ise “piyasa sistemi” bulunmaktadır. Birkaç büyük şirketten oluşan planlı sistemin müstesna özelliği, kompleks bir organizasyon olmasıdır. Piyasa sisteminin ayırt edici özelliği ise hâlâ bireylerin ve girişimcilerin bu sistemde baskın rolünün bulunmasıdır. Planlı sistem, iki bin büyük şirketin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. General Motors, Ford, General Electric, IBM ve General Dynamics bu dev şirketlere örnek olarak gösterilebilir. Piyasa sistemi ise on veya on iki milyon küçük şirketten oluşmaktadır. Servis hizmetleri, küçük perakendeciler, zanaatçılar, küçük imalatçılar, sanatçılar ve avukatlar gibi meslek grupları piyasa sistemini oluşturmaktadır (Galbraith, 1977, s. 192).

II. Dünya Savaşı sonrası ekonomiye söz konusu modern büyük şirketler yön vermektedir. Modern büyük şirketler, standartlaşmış mal ve hizmet üretebilmek için teknik bilgiye sahip uzmanlara ihtiyaç duymaktadır. Uzmanlaşmanın ikiz kardeşi örgütlenmedir. Modern büyük şirketler için büyüme, örgütlenme yoluyla mümkündür. Buna paralel olarak da piyasalarda, toplum davranışları ve devletle ilişkiler üzerinde giderek güçlenen bir kontrol olanağı doğmaktadır. Bunun ürün planlama, fiyatlama, piyasa stratejileri oluşturma, satış ve reklamları yönetme, satın almaları planlama, halkla ilişkileri ve devletle ilişkileri düzenleme aracı olarak kullanılmasında yine uzmanlar gereklidir. Kısacası şirketin yönlendirici yönetimini belli bir birey değil bir grup üstlenmektedir. Bu grup da bilim adamlarından, mühendis ve teknisyenlerden, satıcı, reklamcı ve pazarlamacılardan, halkla ilişkiler uzmanlarının

9 Çalışmanın Galbraith ve Schumpeter’le ilgili kısımları, yazarın doktora tezinden revize edilerek türetilmiştir (Levent, 2016a).

dan, lobicilerden, avukatlardan, koordinatörlerden, müdürlerden ve yöneticilerden oluşmaktadır. Bu gruba “teknosükrütür” denmektedir. Komuta artık herhangi bir bireyde değil teknosükrütürdedir (Galbraith, 1988, s. 127; 1967, s. 71). Galbraith’a göre şirketin büyümesi ve üretim sürecinin teknolojik olarak karmaşıklaşması, bürokratik uzmanların çıkışını zorunlu kılmaktadır. Bireyler doğaları gereği, iş yaşamı için gerekli mühendislik, üretim, kalite kontrol, iş ilişkileri ve pazarlama gibi çok yönlü bilgilere sahip olamazlar. Bu durum teknik bilgilere sahip uzmanları önemli kılar. Böylece modern şirketlerde karar alıcı güç, söz konusu teknik bilgilere sahip yeni yönetici sınıf olan teknosükrütüre geçer. Teknosükrütür; yönetim, teknoloji, hukuk, mühendislik, muhasebe ve reklamcı uzmanlardan oluşur. Ekonomik başarıdaki karar alıcı faktör artık bireysel kahraman girişimci de değil daha çok organize edilmiş zekâdadır (Dunn ve Pressman, 2005, s. 171).

Galbraith’in düşüncesinin anlaşılması, teknosükrütürün sahip olduğu söz konusu gücün analiz edilmesine bağlıdır. Çünkü teknosükrütür, modern şirketin gücünü temsil etmektedir. Modern büyük şirketler elde ettikleri ekonomik güçle piyasa sistemini kontrol etmektedir ve piyasa sistemi, planlı sisteme tabidir. Modern büyük şirketler, tüketiciler, işçiler ve diğer şirketler üzerinde kontrol sahibidirler. Endüstriyel sistemde modern büyük şirketin çıkarları, toplumun çıkarlarına dönüşmektedir (Dunn ve Pressman, 2005, s. 162).

Modern büyük şirketlerin teknosükrütürü sadece piyasaya ürün sunmaz. Aynı zamanda geleceği kontrol etmek için tüketicileri de etkilemeye çalışır. Teknolojik yatırımlarla tüketici kararlarını etkiler ve onları yeni bir şeyler almaya ikna eder. Özellikle teknosükrütürün reklam stratejisi bu durumun kilit noktalarından biridir. Teknosükrütür, reklam ve televizyonla yeni tüketici istekleri yaratmayı hedefler. Bu bağlamda teknosükrütürün üç amacı vardır: Teknik ustalık yoluyla iş memnuniyeti, güvenlik ve büyümedir (Reisman, 1980, ss. 72-73).

19. yüzyılda kâr, kapitalist şirketin asıl amacıdır. Neoklasik iktisat öğretisinde de bu amaç baskın şekilde vurgulanmaktadır ve neoklasik öğretiye göre şirketlerin tek amacı kârdır. Galbraith için kâr, modern büyük şirketin asıl amacı değildir. Modern büyük şirketin asıl amacı, büyümedir. Planlı sistemin normal eğilimi büyüme yönündedir. Ana amaç, şirket büyümesiyle beraber şirket teknosükrütürünün parasal kazancını ve saygınlığını arttırmaktır (Galbraith, 1988, ss. 160-164).

Modern büyük şirketlerin yönetici sınıfı teknosükrütür sadece teknik bilgisi ile gücü elinde bulundurmamaktadır. Aynı zamanda devletle kurmuş olduğu simbiyotik (her iki tarafın da fayda sağladığı) ilişki ile gücünü pekiştirmekte ve özelde Amerikan ekonomisini genelde ise kapitalizmin geleceğini şekillendirmektedir

(Galbraith, 1988, s. 213). Bu yönüyle kapitalizmin yönünü tayin eden sınıf, uzmanlaşmış teknik bilgisi ile teknostrüktürdür. Artık burjuva sınıfı, kapitalizmi yönlendirmekten uzaktır. Çünkü modern endüstriyel sisteme egemen olan şirketlerin yönlendirici yönetimi burjuva sınıfında değil teknostrüktürdedir. Kararları tek bir kişi vermemekte, uzman bilgisi ile teknostrüktür, özelde şirketi genelde ise ekonomiyi ilgilendiren kararları almaktadır (Levent, 2016b, s. 131).

Galbraith, teknostrüktür analiziyle 19. yüzyıl kapitalizmi ile 20. yüzyıl kapitalizmi arasında radikal bir ayrım yapmaktadır. 19. yüzyılda Avrupa'da ekonomik ve politik gücü temsil eden bireysel girişimciler ve ailelere dayalı gelişen kapitalizm, 20. yüzyılın ikinci yarısında söz konusu gücün büyük şirketlere geçmesiyle Batı Avrupa ve Amerika'da var olamamaktadır. Artık kapitalizmin asıl motor gücü girişimciler değil modern büyük şirketlerdir ve hatta onların yeni yönetici sınıfı olan teknostrüktürdür. Ekonomik ve politik güç, teknostrüktürde yani profesyonel yöneticilerdedir (Dunn ve Pressman, 2005, s. 172).

Bu bağlamda Myrdal ve Galbraith'in çalışmalarını tamamlayan ve her ne kadar kendisi doğrudan böyle bir tercihi açıkça söylememiş olsa da kurumsal politik iktisat yaklaşımını devam ettiren bir diğer düşünür Schumpeter'dir.¹⁰ Schumpeter, kapitalizmin ekonomik durgunluk sergilediğini düşünmez. Yenilik, evrim ve teknolojik değişim gibi kavramları öne çıkararak kapitalizmin dinamizmini vurgular. Böylece kapitalist sistem başarılı bir gelişim gösterir (O'Hara, 2008, s. 262). Ancak kapitalizmin, sosyal kurumları çürüttüğünü ve bu şekilde kaçınılmaz bir hâlde kendini yıkacak şartları hazırladığını savunur. Schumpeter'e göre kapitalist sistemi durmadan, yorulmadan bir yenilenme havasında tutmakta olan faktörler, eski faktörleri yok etmekte, yenilerini yaratmaktadır. Bu "yaratıcı yıkım" gelişimi, kapitalizmin esas temelidir. İster istemez her kapitalist girişimci geç bu gelişime uymak zorundadır (Schumpeter, 1966, ss. 92, 118-119). İlerleme ve gelişmenin motor gücü yeniliktir. Yeniliğin itici etkileri, kapitalist girişimci ve teknolojik ilerleme ile sağlanmaktadır (Audretsch, 2015, s. 199). Schumpeter'e göre kapitalizm, kendini tehdit eden eleştiriyi teşvik etmektedir. Kapitalist süreç, davranışları ve düşünceleri rasyonelize eder. Böyle yaparak her türden metafizik inanç, mistik ve romantik düşünceler aklımızı kovalar. Böylesi bir rasyonelitenin yarattığı eleştirel düşünce tarzı hiçbir sınır tanımaz ve bütün kurumları, bütün kabul edilmiş gelenek ve görenekleri, bütün otoriteyi karşısına alır. Bu süreç, entelektüelin ortaya çıkmasıyla

10 Schumpeter'in kurumsal iktisatçı olarak değerlendirildiği yetkin bir çalışma için bkz. Gordon, 1964.

son noktaya ulaşır. Entelektüel hem bir eleştirmen hem bir ütopyacıdır. Kapitalist rasyonalizmin ürünü olan entelektüel sisteme sırtını döner ve toplumun geri kalanına hayal kırıklığı aşılar. Kapitalist sistem sadece içerden değil aynı zamanda dışarıdan da tehdit almaktadır. Girişimcinin yerine yönetici geçmiştir ve yenilik, teknoloji uzmanlarının işi hâline gelince rutinleşmiştir. Bu nedenle iktisadi süreç, insansızlaşma ve otomatikleşme yolundadır (Bell, 2013, ss. 109-110).

Görüldüğü üzere Schumpeter'in kapitalizm analizi, Myrdal ve Galbraith'in çalışmalarıyla paralel gitmektedir. Schumpeter, kapitalizmin kurumsal gelişimine öncelik vererek teknoloji, yenilik ve iktisadi dönüşümle ilgilenmektedir. Bununla birlikte her üç düşünürün de yapmak istediği, iktisadın standart sınırlarını genişletmek ve kapitalizmin gelişim sürecini anlamaya çalışmaktır. İlgili entelektüel çabalarla yenilik ve teknolojik değişim kavramları politik iktisadın yanında sosyoloji, politik bilim ve popüler kültürde de canlılık oluşturmuştur (O'Hara, 2008, s. 265). Myrdal, Galbraith ve Schumpeter'in katkılarıyla kurumsal politik iktisat, kapitalizmin anlaşılması ve yönünün tayin edilmesinde önemli bir imkân içerdiğini neredeyse bütün sosyal bilimlerde göstermiştir. Buna ilaveten Myrdal, Galbraith ve Schumpeter'in söz konusu yenilik ve teknolojik değişim analizlerine benzer bir kurumsal politik iktisat çözümlemesi, günümüzde Daron Acemoğlu, Simon Johnson ve James Robinson'dan gelmektedir. Çağdaş kurumsal politik iktisat yaklaşımını takip etmek için çalışmanın sonraki kısmında bu analiz, odağa alınacaktır.

Zenginliğin ve Yoksulluğun Kurumsal Analizi: Klasik Politik İktisatı Canlandırma Denemesi

2000'li yıllarda Daron Acemoğlu, Simon Johnson ve James Robinson, teknoloji, kurumlar, politika ve kalkınma ilişkisini, kurumsal politik iktisat temelinde ele alan çalışmalarla dikkat çekmişlerdir. Yaklaşımları, disiplin içinde iktisadi büyüme ve kalkınma teorilerine, disiplin dışında da politik bilim, tarih ve sosyoloji disiplinlerine katkı yapmaktadır. Söz konusu katkılarla yazarlar, Adam Smith'in döneminde gelişen "Niçin bazı ülkeler diğer ülkelerden daha zengindir?" sorusuna cevap arayarak klasik politik iktisat yaklaşımını öne çıkarmaktadırlar.

İlgili soru bağlamında düşünürler; zenginliğin, yoksulluğun, demokrasinin ve diktatörlüğün nedenlerini araştırırken politik iktisadın yanında politik bilim ve sosyolojiyi de kapsayan kurumsal analiz kullanmaktadırlar. Söz konusu analize göre ülkeler arasındaki gelişme farklılığı, ekonomik ve politik kurumsal farklılaşma nedeniyledir (Acemoğlu ve Robinson, 2006a, s. 15; Acemoğlu, Robinson

ve Johnson, 2003). Kurumsal farklılaşma, kapsayıcı ekonomik ve siyasal kurumlar ile sömürücü ekonomik ve siyasal kurumlar arasındaki dikotomiye içerir. Ülkelere ekonomik başarıları kurumlara, ekonominin işleyişini belirleyen kurallara ve bireyleri motive eden teşviklere göre farklılık gösterir. Bu durum da kapsayıcı ile sömürücü ekonomik ve siyasal kurumlara sahip olmakla ilgilidir. Yeterince merkezileşmiş ve çoğulcu siyasal kurumlar “kapsayıcı siyasal kurumlar”, bu koşulların ikisini de sağlayamayan kurumlar ise “sömürücü siyasal kurumlardır”. Ekonomik ve siyasal kurumlar arasında güçlü bir sinerji vardır. Sömürücü siyasal kurumlar, gücü dar bir elitin elinde yoğunlaştırır ve bu gücün uygulanması konusunda çok az kısıtlama getirir. Gücü geniş bir biçimde dağıtan kapsayıcı siyasal kurumlar ise çoğunluğun kaynaklarına el koyan, giriş engelleri getiren ve yalnızca dar bir kesim faydalansın diye piyasaların işleyişine baskı yapan ekonomik kurumların kökünü kazıma eğilimindedirler (Acemoğlu ve Robinson, 2014, s. 81).

Sömürücü ekonomik ve siyasal kurumlar arasındaki bu sinerjik ilişki, güçlü bir etkileşim döngüsü başlatır. Sömürücü siyasal kurumlar, kendilerine yönelik çok az kısıtlamaya ya da muhalif güce olanak tanıyan ekonomik kurumları oluşturmaları için elitlerin siyasal gücü kontrol edebilmelerini sağlar. Ayrıca elitlerin gelecekteki siyasal kurumları ve bunların evrimini yapılandırmalarına olanak tanır. Öte yandan sömürücü ekonomik kurumlar da aynı elitleri zenginleştirir ve bu elitlerin ekonomik zenginlikleri ve güçleri, siyasal hâkimiyetlerini pekiştirmelerine katkıda bulunur. Burada sömürücü ekonomik ve siyasal kurumların birbirlerini destekledikleri ve devamlılık gösterme eğilimli oldukları görülür (Acemoğlu ve Robinson, 2014, ss. 81-82). Elitler “politik yer değiştirme etkisi” nedeniyle teknolojik ve kurumsal değişimi engellerler. Elitler, teknolojik ve kurumsal yeniliklerin politik ve ekonomik avantajlarını aşındıracağını ve onları yerlerinden edeceğini düşündüklerinden değişimin ve zenginleşmenin önünde engelleyici güç olarak dururlar. Elitlerin kurumsal değişimi engelleme güçleri, politik çıkarlarının artış gösterdiği ve dışsal tehditlerin azaldığı dönemlerde görülür. Yine de elitlerin politik rekabette otürü değişimi engelleyebilmeleri zordur. İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde politik rekabetin ve dışsal tehditlerin artması söz konusu olduğundan bu ülkeler 19. yüzyıl boyunca hızlı sanayileşme sergilemişlerdir (Acemoğlu ve Robinson, 2006b, s. 129). Bu bağlamda politik ve sosyal tercihleri etkileyen politik kurumların temelinde iki sosyal grup bulunmaktadır: Elitler ve vatandaşlar. Sosyal tercihler bu iki grup arasında çatışmalıdır (Acemoğlu ve Robinson, 2006a, s. 15).

Burada teknolojinin gücü, demokratikleşmenin iktisadi gelişmeye katkısı ve bir siyasal süreç olarak ekonomik gelişme tarihi, teorik ve ampirik analizlerle destek-

lenmektedir. Söz konusu verilere göre ne sömürücü ne de kapsayıcı ekonomik ve siyasal kurumlar mutlaktır. Örneğin; sömürücü siyasal kurumları, kapsayıcı siyasal kurumlara dönüştüren tarihsel dönemeçler vardır. Bu tarihsel dönemeçlerin ilki, 14. yüzyılda Avrupa'nın büyük kısmında nüfusun neredeyse yarısını yok eden kara ölümdür. İkincisi, Batı Avrupa'daki pek çok kişiye kâr fırsatları sunan Atlantik ticaret yollarının açılmasıdır. Üçüncüsü, ekonomik yapılarda hızlı fakat bir o kadar yıkıcı bir değişiklik imkânı sunan Sanayi Devrimi'dir. Bu gelişmeler, toplumdaki siyasal ve ekonomik dengeyi bozan büyük olaylardır (Acemoğlu ve Robinson, 2014, s. 409; Acemoğlu, Robinson ve Johnson, 2003).

Zenginliğin ve yoksulluğun kurumsal politik iktisat analizinde, ülkelerin benimsediği politik biçimlere göre yoksulluk ve refah düzeyleri farklılaşmaktadır. Örneğin; devletsiz toplulukları ifade eden "Namevcut Leviathan" devlet biçiminde hem sınırlı bir refah düzeyi hem de toplumsal yaşamda savaş ve kaos vardır. Burada normlar kafesi, insanların üretkenliğini ve özgürlüğünü baskılamaktadır. Devletsiz toplulukların bir ileri aşaması olan baskıcı devlet biçimi, "Despotik Leviathan" da ise refah düzeyi Namevcut Leviathan'a göre kısmen daha iyi durumdadır. Ancak burada toplumun devlet karşısında özgürlükleri sınırlıdır. Bu devlet biçiminde sınırlı refah ve özgürlük bulunmaktadır. Despotik Leviathan'ın ileri aşaması olan "Prangalanmış Leviathan" biçimi ise daha yüksek düzeyde hem refah hem de özgürlük üretmektedir. Bu devlet biçiminde siyasal elitler toplum tarafından denetlenmekte ve dengelenmektedir. Burada siyasal güç tabana yayıldığından toplumun özgürlüğü ve yenilik üretme kabiliyeti fazladır. Refah da bu nedenle burada ortaya çıkmaktadır. Yani refah ve özgürlüğün üretilmesi için devlete gerek vardır ancak devletin toplum tarafından denetlenmesi ve dengelenmesi gerekir. Bu denetleme ve dengeleme mekanizmasının işlenmesi, refah ve özgürlüğü yaratan Prangalanmış Leviathan biçimiyle mümkündür. Devlet ve toplum dengesinde görülen prangalanmış devlet biçimi, refah ve özgürlüğün bir arada bulunduğu "dar koridor"dur. Söz konusu dar koridor, yıkılan Batı Roma İmparatorluğu'nun merkezî bürokratik ve yasal geleneklerinin Orta Çağ'da Germen kabilelerinin katılımcı kurumları ve normlarıyla birleşmesi sonucu Avrupa tarihinde görülmüştür (Acemoğlu ve Robinson, 2020, s. 50).

Acemoğlu, Johnson ve Robinson'ın birçok çalışmasında (2008; 2005; 2001) teknik düzeyde ve matematiksel dille yürütülen politik iktisat çabaları görülmektedir. Bu çabaya kurumsal analiz eklenerek yoksulluğun ve refahın çeşitli ülkelerdeki görülme biçimleri incelenmektedir (Acemoğlu ve Robinson, 2020; 2014). Buna göre yoksulluğun ve refahın nedenleri her yerde aynıdır: Siyasal gücün dar bir

çerçevede yoğunlaştırılması yoksulluğun; hükümetin yurttaşlara karşı sorumlu ve duyarlı olması ve geniş halk kitlelerinin ekonomik fırsatlardan yararlanabilmesi ise refahın nedenleridir. Böylece yoksul bir ülkenin refaha ulaşması için gereken şey, siyasal gücün sıradan yurttaşlara ulaşması ve toplumun işleyiş biçiminin siyasal dönüşümüdür. Yani yoksulluk ve refahın kökenleri aynı fakat görülme biçimleri farklıdır ve ülkeden ülkeye değişik şekiller gösterir. Bunun sebebi ise kurumsal farklılaşmadır. Şöyle ki kurumlar, gerçek hayatta davranış ve güdüleri etkilediklerinden ülkelerin başarılarını ve başarısızlıklarını biçimlendirirler (Acemoğlu ve Robinson, 2014). Nüfus ve yerleşim olanaklarını, mülkiyet haklarını ve kamulaştırma riskini etkileyen hastalıklar, ölüm oranları ve sömürgecilik stratejileri, ülkelerin kurumsal farklılaşmasının nedenleri olarak sayılabilir. Bu farklılaşmadan ötürü, kişi başına düşen gelir farklılaşmaktadır (Acemoğlu, Robinson ve Johnson, 2001).

Acemoğlu, Johnson ve Robinson'ın teorilerinin gücü, disiplinler arası karakterinden ziyade kapitalist gelişme sürecini olumlayan ve meşrulaştıran analiz araçları sunmasından kaynaklanmaktadır. Burada yeni kurumsal iktisada benzer bir akıl yürütme gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle yeni kurumsal iktisada yönelik eleştirinin bir benzeri, ilgili teoriye de getirilebilir. Bu teoride, standart iktisat dilinin açıklamakta zorlandığı siyasal ve ekonomik gelişmelerin kurumsal analiz yardımıyla açıklığa kavuşturulması söz konusudur. Kurumsal iktisat, kapitalist gelişim sürecini hem anlamak hem de onaylamak için temel analiz araçları sunması bakımından önemsenmektedir. Dolayısıyla kurumsal iktisat, mevcut kapitalist gelişimden kaynaklanan zenginlik ve yoksulluk durumlarını açıklamak için araçsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşımda tarihî veriler, ekonometrik analiz ve aksiyomatik matematik, siyasal ve ekonomik kurumsal etkileşime yetkin bir şekilde yedirilmektedir. Böylece burada diğer sosyal bilimlerden yalıtılmış standart iktisat dili aşılındadır. Standart neoklasik iktisatçıların ekonometrik analiz ve aksiyomatik matematik kullanımındaki yetkinliklerine karşın iktisadi düşünceden ve politik analizden yoksun olmaları ve kurumsal iktisatçıların da iktisadi düşünce ve politik güç konusundaki yetkinliklerine karşın matematiksel araçlardan yoksun olmaları, yeni klasik politik iktisat yaklaşımında görülmez. Bu yaklaşım, ikisini bir araya getirerek ortodoks neoklasik iktisat ile heterodoks kurumsal iktisat arasında bir nevi diyalog gerçekleştirmektedir. Ancak bu diyalog sonrası kurumsal iktisattan geriye neyin kaldığının önemsenmesi gerekir. Çünkü kurumsal iktisadı kurumsal iktisat yapan özellik, heterodoks karakteridir. Burada heterodoksiden ziyade ortodoks iktisadın kapsamının genişletilmesi ve analiz araçlarının çeşitlendirilmesi söz konusudur. Kısacası söz konusu yaklaşımın argümantasyon gücünün ikna ediciliğine, tarihsel verilerin çokluğuna ve disiplinler arası bilgi zenginliğine rağmen endüstri-

yel düzen olarak kapitalizme ve onun paralelinde gelişme gösteren iktisat disiplinine köklü bir sorgulama getirdiği söylenemez. Aksine ilgili yaklaşım, endüstriyel düzen olarak kapitalizmin olumlanmasına tarihî bilgilerle desteklenen teorik bir savunu getirmektedir.

Sonuç

Politik iktisadın iktisat bilimine dönüşümü, ekonomiyi hem moralite ve faydacılık gibi felsefi “yüklerinden” kurtarmış hem de ekonomiye “gevşek” bir sosyal teori izlenimi vermenin yerine olgun bilimsel bir teori sunmuştur. Bu geçiş, hazcı psikoloji ve matematiksel araçlarla mümkün olmuştur. Abba Lerner (1972, s. 259) bu durumu, iktisadın “politik” sıfatından kurtulması olarak belirtmiştir. Böylece iktisat, bir taraftan sosyal bilimler içerisinde en güçlü bilimsel forma kavuşmuş disiplin konumu elde ederken diğer taraftan da kendi sınırlarını daraltmıştır. Bu nedenle temel karakteri liberal olan ortodoks iktisat teorisi, kendi yöntemleriyle yapılan çözümlemede ne kendinin ideolojik rolünü ne teorik araçlarının depolitikliğini ne de çözümlerindeki teknik üstünlüğün aynı zamanda mevcut kapitalizmin teşhisine yönelik çabaları karanlıkta bırakmaya yaradığını anlayabilir durumdadır (Yılmaz, 2001/2002, s. 102).

Disiplinler arası karakteriyle kurumsal iktisat, disiplinin daralmasına ciddi bir şekilde muhalefet etmektedir. Kurumsal iktisat, hem analiz nesnesi olarak kapitalizmi seçerek hem de ilgili kapitalizme mesafeli ve eleştirel durarak formel iktisadın liberal karakterini sorgulamaktadır. Böylece kurumsal iktisat, politik iktisat olarak öne çıkmaktadır. Ancak okulun kurucu ismi Veblen’in Alman tarihçi okulu, Darwinci evrimcilik, pragmatizm ve Marksizm gibi çeşitli düşünce kaynaklarının bulunması (Dugger, 1979), kurumsal iktisadın zengin bir art alanına sahip olmasının yanında okula teorik olarak dağınık ve gevşek bir görüntü vermektedir. Bu teorik dağınıklığa ilaveten kurumların analiz amacına bağlı olarak farklı şekillerde algılanması ve tanımlanması (Aoki, 2001, s. 10), kurumsal iktisadın gelişim süreci içinde birbirinden farklı ve hatta birbirinin karşıtı konumda duran birçok kurumsal düşünce geleneğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kurumsal iktisat, yeni kurumsal iktisat örneğinde görüldüğü gibi bazen neoklasik iktisatla yaklaşarak liberal bir yönelimle Amerikan kapitalizminin ayırt edici görüntüsünü sunmakta bazen de yeni klasik politik iktisat yönelimiyle kapitalist gelişme sürecini olumlayan bir görüntü çizmektedir. Ancak kurumsal düşünce içinde bu tür farklı yönelişler olsa da okulun endüstriyel düzen olarak kapitalizme

ve onun paralelinde gelişme gösteren iktisat disiplinine eleştirel yaklaşan isimleri sürekli var olmuştur. Hatta okulun ana gövdesini bu isimler oluşturmaktadır denebilir. Bundan ötürü iktisat disiplininin liberal karakterine yönelik sorgulayıcı düşüncelerin bu gövdeden geldiğini ve söz konusu düşüncelerin modern kapitalizmin ve paralelinde gelişme gösteren iktisat disiplininin anlaşılmasını mümkün kıldığını söylemek abartı olmasa gerekir. Bu nedenle kurumsal politik iktisat; kapitalizm, kurumlar, teknolojik değişim, yenilik ve güç ilişkilerini inceleyen bir sosyal teori olarak ciddi bir imkân içermektedir. Söz konusu imkân, okulun kapitalizmini ve iktisat disiplininin eleştirel açıdan ele aldığı müddetçe açığa çıkabilir. Aksi hâlde sadece kapitalist gelişme sürecine eklemlenen ve onu açıklayan yardımcı bir teoriden öteye geçemez.



Capitalism and Technology from the Perspective of Institutional Political Economics

Adem Levent

Introduction

Political economy developed as a study of wealth and ethics based on the philosophy of natural law and British utilitarianism as a branch of natural law, which transformed into economics with the Marginalist Revolution in Economics. The Marginalist Revolution aimed for scientific certainty as in the natural sciences by excluding the concepts of class, institutions, and history. This transformation gave the discipline the appearance of a mature scientific theory as opposed to the form of a loose social theory, which is also consistent with the liberal character of the discipline. On one hand, economics gained the most powerful scientific form among social sciences with this transformation, while on the other, its borders narrowed. Institutional economics, one of the schools of heterodox economics, is seriously opposed to being transformed into a discipline. Both by choosing capitalism as an analysis object and remaining outside of and critical of it, institutional economics judges the liberal nature of formal economics. Institutional economics considers the economy as an institutionalized process and accepts the market as a spontaneous occurrence, not a natural one. Economics also covers a wider area than just the market. According to institutional economics, the definition of economics as a science in this case will expand and change.

@ Dr., Uludağ University. levent49@gmail.com

ID <http://orcid.org/0000-0002-1683-6107>



© Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0424
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

This study is concerned with the analysis of capitalism in institutional economics. In the study, institutional economics will first be considered as political economy, and institutional economics' analysis of capitalism will be examined in the context of Veblen. Later, the study will discuss the analyses of Myrdal and Galbraith after World War II, as described by Allan Gruchy (1972) in the category of neo-institutionalism. The approach of Schumpeter, which in a way brought Myrdal and Galbraith's studies together in completion, will be mentioned in the context of institutional economics. Finally, the study will give room to Acemoğlu, Johnson, and Robinson's evaluations, which were developed in institutional economics and have been evaluated as the new classical political economy. The study claims that understanding institutional economics as political economy provides an opportunity to evaluate contemporary capitalism and to understand the fundamental orientations related to capitalism.

Institutional Economics as Political Economy

Institutional economics understands economy as an institutionalized process. Accordingly, institutional economics refuses to reduce economy to the market as it sees the market as being institutional rather than natural. If the market is not natural and economy covers a larger area than the market, then the definition of economics as a science will expand and change. Economics will move away from the narrow patterns of scientific economy and again take on the character of political economy. Therefore, institutional economics is actually institutional political economics (Özveren, 2007, p. 18).

The tradition of institutional economics focuses on technology as a strategic and permanent economic factor in economic development. Institutional economics relates technology to the culture and life process of society. Therefore, technology is the key to the process of economic development. In economic and social change, economic and political institutions and ideas serve both auxiliary as well as adaptive, destructive, and preventive roles. The interrelationship between technology and institutions creates the dynamic of economic development, and this relationship emerges as the primary interest of institutional political economics (Elliott, 1978, p. 93). This idea is echoed in the critique of capitalism as an industrial order made by Veblen, the founder of institutional economics.

Veblen's journey of thought is directed at two complementary goals. The first is to show how the dominant economics from his era failed to conceptualize capital-

ism and to present ways to better illustrate discipline and economic reality. He does this both by criticizing economics at the methodological level and by explaining the place the concept of science has in the modern world. The second is to demonstrate the nature of capitalism in a critical manner based on the first goal and to explain the evolution of the economic world. In the concept of capitalism, he emphasized the social dimension of both production and consumption and developed a kind of social theoretical criticism (Yilmaz, 2018, pp. 226–227).

In this regard institutional economics as a political economy focuses on the political character of economic life, both expanding the standard boundaries of economics that become evident with neoclassical economics and emphasizing the evolution of technological and institutional change in the development of capitalism (Elliott, 1978, p. 91). Therefore, institutional economics explains economics under six basic themes: the role of the state in economic activities, the importance of technology, the concept of value, the theory of social control, the impact of culture on the economy, and the importance of institutions (Gruchy, 1990, p. 362). However, two developments occurred that make understanding institutional economics as political economy and adding institutional economics to liberal theory difficult. The first is that new institutional economics began to dominate orthodox economics after the 1970s. This new institutional economics evaluates the emergence of institutions such as firms and the state as a reference to the rational individual behavior model in the context of the unintended consequences of human interaction. The second is the efforts to combine Veblen's evolutionist tradition with the evolutionism of Austrian economics. Veblen's non-teleological post-Darwinist approach (Rutherford, 1998), together with Friedrich A. Hayek's theory of the market as the spontaneous order from human action and not from human design, seems close to the basis of evolutionism (Boettke, 1989). The ideas for overcoming these two challenges came from institutional political economists such as Myrdal and Galbraith, who were considered in the category of neo-institutionalism after World War II. These economists embraced Veblen's intellectual heritage and started analyzing capitalism in the context of the economic system. In addition to these two names, Schumpeter's analysis of capitalism deserves special attention. His emphasis on technology, innovation, and capitalist evolution make evaluating Schumpeter imperative in this context.

Capitalism as an Economic System Research: Power, Technological Change, and Innovation

After World War II, economic wealth and mass production increased with the technological revolution in Western Europe and America. Accordingly, many economic problems such as over-development of the military-industrial complex, large corporations' creation of extraneous demands, unbalanced economic growth's increasing of social costs, and the production of more private goods than public goods also emerged. Traditional Marshall and Keynesian economics had a hard time dealing with the economic problems experienced in the period of relevant wealth and therefore received serious criticism. These criticisms came from influential neo-institutional economists such as John Kenneth Galbraith, Gunnar Myrdal, Clarence E. Ayres, Adolph Lowe, Gerhard Colm, and François Perroux. According to them, organizational power, technological change, and innovation are the basis of the post-war process of capitalist development. Economics should address this process as a whole and deal with power, technological change, and innovation analysis in general (Gruchy, 1972).

In this context, the names that stand out in the analyses of capitalism, technology, power, and institution as the economic system are Myrdal and Galbraith. They revised Veblen's analysis of capitalism as an industrial order, continuing it as an analysis of capitalism as a system. In the tradition of Veblen, Myrdal and Galbraith (Schumpeter can also be added) attempted to build social theory, assuming an interaction between technology and economics. If a theory like neoclassical economics is built without this interaction or bond, the process of change and transformation in modern economy cannot be understood (Hodgson, 1988, pp. 20–23).

The works of Schumpeter, Myrdal, and Galbraith go hand in hand. What all three thinkers wanted to do is expand the standard boundaries of economics and try to understand the developmental process of capitalism. With relevant intellectual efforts, the concepts of innovation and technological change have created liveliness in sociology, political science, and popular culture, as well as in political economy (O'Hara, 2008, p. 265). Through Myrdal, Galbraith, and Schumpeter's contributions, institutional political economics has shown itself to provide an important opportunity in understanding and determining capitalism in almost all social sciences. In addition, an analysis of institutional political economics similar to Myrdal, Galbraith, and Schumpeter's analyses of innovation and technological change has come recently from Daron Acemoğlu, Simon Johnson, and James Robinson. The next part of the study will focus on this analysis to follow the contemporary approach to institutional political economics.

Institutional Analysis of Wealth and Poverty: An Attempt to Revive Classical Political Economy

In the early 2000s, Acemoğlu, Johnson, and Robinson noted the relationship among technology, institutions, policy, and development on the basis of institutional political economics. Their approaches contributed to theories on economic growth and development within the discipline and beyond to the disciplines of political science, history, and sociology. Using their contributions, we seek to answer the question of why some countries are richer than others, which developed during Adam Smith's era and highlights the approach of classical political economy.

In the context of this question, thinkers have used institutional analyses that cover political science and sociology in addition to political economy when investigating the causes of wealth, poverty, democracy, and dictatorship. According to these analyses, differences in development among countries are due to economic and political institutional differentiations (Acemoğlu & Robinson, 2006a, p.15; Acemoğlu, Robinson, & Johnson, 2003). These institutional differentiations include the dichotomy between inclusive and exploitative economic and political institutions. Countries' economic success varies according to their institutions, the rules that determine how their economy functions, and their incentives for motivating individuals.

A strong synergy exists between economic and political institutions. Exploitative political institutions concentrate power in the hands of a few elites and impose little restrictions on how they apply this power. Inclusive political institutions that widely distribute power tend to root out the economic institutions that confiscate the resources from the majority and that bring barriers to entry; they put pressure on markets whose only function is to benefit a narrow segment (Acemoğlu & Robinson, 2014, p. 81). Here, the power of technology, the contribution of democratization to economic development, and the history of economic development as a political process are supported by theoretical and empirical analyses.

Many of the studies from Acemoğlu, Johnson, and Robinson (2008; 2005; 2001) have been able to show the efforts from political economy carried out on a technical and mathematical basis. The ways in which poverty and welfare are seen in various countries have been examined by adding institutional analysis to this effort (Acemoğlu & Robinson, 2020; 2014). Accordingly, the causes of poverty and prosperity are the same everywhere: The concentration of political power in a narrow framework is poverty, and prosperity is a government's responsibility and sensitivity towards its citizens where the wide public masses benefit from economic opportunities.

Conclusion

The transformation of political economy into economics has both freed the economy from its philosophical burdens such as morality and utilitarianism and offered a mature scientific theory instead of giving the economy the impression of a loose social theory. This transition was made possible through hedonistic psychology and mathematical tools.

Institutional economics, with its interdisciplinary character, seriously opposes being squeezed into a discipline. Institutional economics questions the liberal character of formal economics both by choosing capitalism as the object of its analyses and by being distant from and critical toward the relevant capitalism. Thus, institutional economics stands out as political economy. However, the founder of this school, Veblen, had various sources of thought such as the German historian school, Darwinist evolutionism, pragmatism, and Marxism (Dugger, 1979), aside from giving institutional economics its rich background, he gave the school a theoretically diffuse and loose image. In addition to this theoretical diffusion, institutions are perceived and defined in different ways depending on the purpose of analysis (Aoki, 2001, p. 10). The development of institutional economics has led to the emergence of many traditions of institutional thought that differ from and even oppose one another. Therefore, institutional political economics includes a serious opportunity as a social theory for examining the relationships among capitalism, institutions, technological change, innovation, and power. The opportunity can emerge as long as the school's capitalism and economic disciplines are critically addressed.

Kaynakça/References

- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2020). *Dar koridor: Devletler, toplumlar ve özgürlüğün geleceği*. Y. Taşkın (Çev.). İstanbul: Doğan.
- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2014). *Ulusların düşüşü*. F. R. Velioğlu (Çev.). İstanbul: Doğan.
- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2008). Persistence of power, elites, and institutions. *American Economic Review*, 98(1), 267-293.
- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2006a). *Economic origins of dictatorship and democracy*. Cambridge: Cambridge University.
- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2006b). Economic backwardness in political perspective. *American Political Science Review*, 100(1), 115-131.

- Acemoğlu, D., Robinson, J. A. ve Johnson, S. (2005). The rise of Europe: Atlantic trade, institutional change, and economic growth. *The American Economic Review*, 95(3), 546-579.
- Acemoğlu, D., Robinson, J. A. ve Johnson, S. (2003). Disease and development in historical perspective. *Journal of the European Economic Association*, 1(2-3), 397-405.
- Acemoğlu, D., Robinson, J. A. ve Johnson, S. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *The American Economic Review*, 91(5), 1369-1401.
- Aoki, M. (2001). *Toward a comparative institutional analysis*. Massachusetts: The MIT.
- Arrighi, G. (2000). *Uzun yirminci yüzyıl*. R. Boztemur (Çev.). Ankara: İmge.
- Audretsch, D. B. (2015). Joseph Schumpeter and John Kenneth Galbraith: Two sides of the same coin? *J Evol Econ*, 25, 197-214.
- Becchio, G. ve Leghissa, G. (2017). *The origins of neoliberalism: Insights from economics and philosophy*. London: Routledge.
- Bell, D. (2013). *İdeolojinin sonu: Ellilerdeki siyasi fikirlerin tükenişine dair*. V. Hacıoğlu (Çev.). Ankara: Sentez.
- Boettke, P. J., Leeson, P. T. ve Smith, D. J. (2008). The evolution of economics: Where we are and how we got here. *Long Term View*, 7(1), 14-22.
- Boettke, P. J. (1990). The theory of spontaneous order and cultural evolution in the social theory of F. A. Hayek. *Cultural Dynamics*, 3(1), 61-83.
- Boettke, P. J. (1989). Evolution and economics: Austrians as institutionalist. *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, 6, 73-89.
- Bowles, S., Franzini, M. ve Pagano, U. (1999). Introduction. S. Bowles, M. Franzini ve U. Pagano (Der.). *The politics and economics of power* içinde (ss. 1-8). London: Routledge.
- Chang, H. J. (2002). Breaking the mould: An institutionalist political economy alternative to the neoliberal theory of the market and the state. *Cambridge Journal of Economics*, 26(5), 539-559.
- Clarke, S. (1991). *Marx, marginalism and modern sociology*. London: Macmillan Academic and Professional.
- Dugger, W. M. (1979). The origins of Thorstein Veblen's thought. *Social Science Quarterly*, 60(3), 424-431.
- Dunn, S. P. ve Pressman, S. (2005). The economic contributions of John Kenneth Galbraith. *Review of Political Economy*, 17(2), 161-209.
- Elliott, J. E. (1978). Institutionlism as an approach to political economy. *Journal of Economic Issues*, 12(1), 91-114.
- Galbraith, J. K. (1988). *Ekonomi kimden yana*. B. Çorakçı ve N. Himmetoğlu (Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Galbraith, J. K. (1977). The Veblen-Commons award. *Journal of Economic Issues*, 11(2), 185-200.
- Galbraith, J. K. (1967). *The new industrial state*. London: Hamish Hamilton.
- Gordon, R. A. (1964). Institutional elements in contemporary economics. J. Dorfman vd. (Der.). *Institutional economics: Veblen, Commons, and Mitchell reconsidered* içinde (ss. 123-147). Berkeley: University of California Press.

- Groenewegen, P. (1991). Political economy and economics. J. Eatwell, M. Milgate ve P. Newman (Der.). *The new palgrave: A dictionary of economics: The worlds of economics* içinde (ss. 556-562). London: The Macmillan.
- Gruchy, A. G. (1990). Three different approaches to institutional economics: An evaluation. *Journal of Economic Issues*, 24(2), 361-369.
- Gruchy, A. G. (1972). *Contemporary economic thought: The contribution of neo-institutional economics*. New York: Macmillan.
- Hodgson, G. M. (2009). Institutional economics into the twenty-first century. *Studi e Note di Economia*, 14(1), 3-26.
- Hodgson, G. M. (2000). What is the essence of institutional economics? *Journal of Economic Issues*, 34(2), 317-329.
- Hodgson, G. M. (1998). The approach of institutional economics. *Journal of Economic Literature*, 36(1), 166-192.
- Hodgson, G. M. (1988). *Economics and institutions*. Cambridge: Polity Press.
- Lerner, A. (1972). The economics and politics of consumer sovereignty. *American Economic Review*, 62(2), 258-266.
- Levent, A. (2016a). *John Kenneth Galbraith'in düşüncesinde güç, piyasa ve tekno-strüktür*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Levent, A. (2016b). *Kapitalizm ve kurumlar: J. K. Galbraith'de tekno-strüktür analizi*. İstanbul: Matbu.
- Milonakis, D. ve Fine, B. (2009). *From political economy to economics*. London: Routledge.
- Mirowski, P. (1995). *More heat than light-economics as social physics: Physics as nature's economics*. Cambridge: Cambridge University.
- Mirowski, P. (1984). Physics and the 'marginalist revolution'. *Cambridge Journal of Economics*, 8, 361-379.
- Myrdal, G. (2017). *The political element in the development of economic theory*. London: Routledge.
- Myrdal, G. (1978a). Political and institutional economics. *The Economic and Social Research Institute*. Eleventh Geary Lecture.
- Myrdal, G. (1978b). Institutional economics. *Journal of Economic Issues*, 12(4), 771-783.
- O'Hara, P. A. (2008). Can the principles of heterodox political economy explain its own re-emergence and development? *On The Horizon*, 16(4), 260-278.
- Özveren, E. (2007). Kurumsal iktisat: Aralanan karakutu. E. Özveren (Der.). *Kurumsal iktisat* içinde (ss. 15-45). Ankara: İmge.
- Palermo, G. (1999). The convergence of Austrian economics and new institutional economics: Methodological inconsistency and political motivations. *Journal of Economic Issues*, 33(2), 277-286.
- Pennington, M. (2014). *Sağlam politik ekonomi: Klasik liberalizm ve kamu politikasının geleceği*. A. Yayla (Çev.). Ankara: Liberte.
- Polanyi, K. (1992). The economy as instituted process. M. Granovetter ve R. Swedberg (Der.). *The sociology of economic life* içinde (ss. 29-51). Boulder: Westview.

- Reisman, D. A. (1980). *Galbraith and market capitalism*. New York: New York University.
- Rutherford, M. (2001). Institutional economics: Then and now. *Journal of Economic Perspectives*, 15(3), 173-194.
- Rutherford, M. (1998). Veblen's evolutionary programme: A promise unfulfilled. *Cambridge Journal of Economics*, 22, 463-477.
- Samuels, W. J. (1989). Austrian and institutional economics: Some common elements. *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, 6, 53-71.
- Schumpeter, J. A. (1966). *Kapitalizm, sosyalizm ve demokrasi-I*. T. Akođlu (Çev.). İstanbul: Varlık.
- Stanfield, J. R. (1980). The institutional economics of Karl Polanyi. *Journal of Economic Issues*, 14(3), 593-614.
- Stilwell, F. (2012). *Political economy: The contest of economic ideas*. Australia: Oxford University.
- Veblen, T. (2016). *Aylak sınıfın teorisi: Kurumların iktisadi incelemesi*. E. Kırmızıaltın ve H. Bilir (Çev.). Ankara: Heretik.
- Veblen, T. (2011). *Mühendisler ve fiyat sistemi*. B. Özçorlu (Çev.). Ankara: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası.
- Veblen, T. (2007). *The theory of business enterprise*. New York: Mentor.
- Waller, W. T. (1982). The evolution of the Veblenian dichotomy: Veblen, Hamilton, Ayres, and Foster. *Journal of Economic Issues*, 16(3), 757-771.
- Yılmaz, F. (2018). Kurumsal iktisat: İktisat ile sosyolojinin sınırlarında bir tarih. A. A. Eren ve E. Kırmızıaltın (Der.). *İktisat sosyolojisi içinde* (ss. 223-251). Ankara: Heretik.
- Yılmaz, F. (2001/2002). İktisatta 'politik'in doğası. *Dođu Batı*, 4(17), 87-103.

